Изпълнение на проекти за приобщаващо образование в България: Изводи от оценката на “Силен старт” и “Успех за теб”

Общ преглед

Този документ представя обобщение на междинната оценка на ОИСР на два проекта за приобщаващо образование в България: “*Силен старт*” (2024-2029) за предучилищно образование и “*Успех за теб*” (2023-2028) за началния, прогимназиалния и гимназиалния етап. Проектите подкрепят личностното развитие (т.е. академичен напредък, емоционално благополучие и социални умения) на всички учащи, с особен фокус върху учащите, които може да се нуждаят от допълнителна подкрепа, като например учащи със специални образователни потребности, хронични заболявания, изключителни таланти или учащи от маргинализирани групи, с пропуски в обучението или изложени на риск от отпадане.

Проектите се изпълняват по Програма „Образование“ 2021-2027 (ПО), финансирана от Европейския социален фонд плюс и националния бюджет. Междинната оценка има за цел да подпомогне Изпълнителната агенция „Програма за образование“, Министерството на образованието и науката и проектните екипи в постигането на по-добри резултати по отношение на обучението и благосъстоянието на учащите.

Оценката използва смесен методологичен подход, включващ анализ на проектната документация и данни; онлайн анкета сред регионални екипи по проекта; полуструктурирани интервюта с национални, регионални и институционални екипи по проекта и крайни бенефициенти (т.е. ученици, родители и персонал); и посещения на място в участващи детски градини и училища. Оценките на ОИСР следват реалистичен подход, който разглежда какво работи, за кого, в какъв контекст и как. Констатациите са организирани според шест критерия (вижте по-долу). Като междинна оценка, анализът поставя силен акцент върху ефективността, разглеждана през постигнатите резултати, а не през дългосрочното въздействие.

Ключови констатации по критерии за оценка

Уместност: “Силен старт” и “Успех за теб” са добре съобразени с международните принципи за приобщаващо образование, като прилагат универсален подход с ранно начало и ангажират учители, специалисти, родители и учащи. Въпреки това, усилията за изграждане на професионален капацитет не са насочени към ръководителите на детски градини и училища, въпреки ключовата им роля. Освен това обучението на учители и специалисти е ограничено по мащаб, като възлиза на около 1,5% и 0,5% от общия бюджет за проект “Силен старт” и проект “*Успех за теб*”, съответно. По проект “*Успех за теб*”, обучението е и с тесен обхват, насочено основно към идентифициране на потребностите и в по-малка степен към разработването на приобщаващи педагогически практики.

Съгласуваност: Проектите показват силна вътрешна и външна съгласуваност. Те са в съответствие с националните и европейските стратегически приоритети и допълват други инициативи в рамките на Програма “Образование”, като осигуряват непрекъсната интегрирана

подкрепа в рамките на задължителното образование. Те също така надграждат предишни проекти, включително "*Активно приобщаване в системата на предучилищното образование"*, "*Подкрепа за успех"*, "*Подкрепа за приобщаващо образование"*, което спомага за разширяване на техния обхват и въздействие.

Добавена стойност от ЕС: Проектите предлагат значително по-широк обхват и мащаб на интервенция от националните програми, интегрирайки множество действия в рамките на една обща рамка. Това може да подпомогне по-стратегическото мислене в училищата и детските градини. Съществуват някои припокривания в интервенциите, но са предвидени мерки за избягване на дублиране, и това не намалява добавената стойност на проектите.

Ефективност: До голяма степен благодарение на подходящия си експертен опит, националните и регионалните екипи ефективно гарантират, че дейностите отговарят на изискванията. Реализацията е бърза, като много дейности, насочени към учащите, достигат или надминават целевите показатели за резултатите, което подчертава тяхната възприемана значимост и положителното възприятие за ефектс им върху учащите. Проектите водят до промени в поведението в детските градини и училищата, включително подобрена диагностика на нуждите на учащите и прилагане на структурирана подкрепа в малки групи. Въпреки това, насоките относно практическите подходи към интервенциите за различните учащи са ограничени и екипите по проектите не предоставят методологическа подкрепа на детските градини и училищата; тези пропуски в дизайна на проектите отслабват усилията за постигане на желаните образователни резултати. В резултат на това някои дейности не се разбират достатъчно добре от тези, които ги изпълняват. Това включва интензивна работа с родителите и подкрепа за надарени ученици или такива, чийто майчин език не е български, както и обща подкрепа по проект *"Успех за теб"*.

Ефикасност: И при двата проекта - "*Силен старт"* и *"Успех за теб" - к*омуникацията между проектните екипи на различните нива е ефикасна и подпомага изпълнението. Всички проектни екипи отделят много време за отчитане и контрол, които са важни за прозрачността. Усилията за опростяване, като например въвеждането на опростени варианти на отчитане на разходите и специални информационни системи на проектите, намаляват административната тежест. Административните задачи обаче остават интензивни, което затруднява участието в проектите и отклонява време и експертен ресурс от подобряването на образователните резултати. Механизмите за разпределение на финансовите средства са добре разработени, за да достигнат до учащите се и институциите с големи нужди, но обхващат само детските градини и училищата, които кандидатстват за участие. Усилията за набиране на участници и подкрепата за изпълнение не са достатъчно целенасочени, за да достигнат проактивно до тези, които не кандидатстват.

Устойчивост: Проектите допринасят за дългосрочното приемане на приобщаващото образование чрез повишаване на осведомеността на национално, регионално и институционално ниво. Въпреки това нарастващата роля на вътрешните специалисти не е финансово устойчива, а нововъзникващите инициативи за сътрудничество, които могат да насърчат споделянето на знания и изграждането на капацитет, не са формализирани, което ги прави уязвими след приключване на проекта. Процесите на мониторинг са се подобрили, като се събират и използват повече данни. Въпреки това мониторингът остава ориентиран към съответствие с изискванията; а данните все още не се използват в подкрепа на изучаването на това какво работи и защо. По-специално, посещенията за мониторинг от регионалните екипи в детски градини и училища представляват значима, но в момента пропусната възможност.

Уроци и препоръки

Въз основа на ключовите констатации и на базата на международни изследвания и примери, ОИСР определя пет препоръки за подобряване на изпълнението на проект *“Силен старт”* и *проект “Успех за теб”,* подобряване на образователните резултати и благосъстоянието на учащите.

1. Изпълнителната агенция и МОН следва да работят заедно **за подобряване на мерките за укрепване на професионалния капацитет за приобщаващо образование** чрез разширяване на обхвата, формата и качеството на предлаганото обучение и разширяване на целевите групи, за да включат ръководители на детски градини и училища.
2. Националните проектни екипи следва **да подобрят насоките за дейности за екипите в детските градини и училищата, като дефинират по-добре подходящи практически подходи** към родителската ангажираност, подкрепата на надарени ученици и тези, чийто майчин език не е български, и общата подкрепа в училищата.
3. **Създаване на условия за националните координатори на дейностите, регионалните екипи по проекти и други публични институции да предоставят методологична подкрепа** чрез установяване на ясни отговорности, експертиза и време за такава работа.
4. **Укрепване на процесите по мониторинг и оценка**, включително посещения в детски градини и училища, както и разработване и използване на въпросници по проекта, за да се улесни по- доброто учене в цялата система.
5. Националните и регионалните проектни екипи биха могли да си сътрудничат, за да **развият по-целенасочени усилия за увеличаване на участието в проектите и подобряване на изпълнението** сред детските градини и училищата с висока нужда, като се започне с ключови области преди да се разшири в национален мащаб.

Допълнителна информация

Това обобщение се основава на констатациите, публикувани в ОИСР (2026), *Изпълнение на проекти за приобщаващо образование в България: Изводи от оценката на “Силен старт” и “Успех за теб”.* Пълният доклад е достъпен чрез QR кода по-долу и на https://doi.org/10.1787/030e0717-en.

Докладът е резултат от оценката, предоставена от ОИСР по Споразумението за многогодишна подкрепа за изпълнението на Плана за оценка на Програма „Образование“ 2021-2027 г., Министерство на образованието и науката на Република България, Изпълнителна агенция „Програма за образование“. Съгласно това споразумение ОИСР ще проведе поредица от междинни и окончателни оценки на инициативи в пет ключови тематични области: 1) приобщаващо образование, 2) интеграция на маргинализирани общности, 3) дигитализация и образование, основано на компетентности, 4) професионално образование и обучение и 5) висше образование.

За повече информация относно доклада или подкрепата на ОИСР за България, моля, свържете се с christa.rawkins@oecd.org или zhasmin.avetisyan@oecd.org.

OECD BETTER POLICIES FOR BETTER LIVES

Co-funded by the European Union

PROGRAMME EDUCATION 2021-2027